

In Nederl. Broedvogels, p. 36, slechts vermeld als waargenomen in de broedtijd voor deze localiteit. (t. K.).

Aan de opsomming van de Utrechtse broedgebieden in Nederl. Broedvogels, moeten nog worden toegevoegd de Soesterheidsterreinen, waar de soort vrij talrijk broedt; in 1943 en voorafgaande jaren vooral bij de vroegere stopplaats de Paltz. (R. Tolman).

Kampen, September 1944.

Een broedgeval van de kolgans, *Anser a. albifrons* (Scop.) in Nederland

DOOR

TSJEARD Gs. DE VRIES.

In het noordelijk deel van het door Albar da beschreven¹⁾ klassieke broedgebied van de grauwe gans, waarin deze soort ongeveer een eeuw lang (van 1819 tot $\pm$ 1910) heeft gebroed, kan het oog en het oor van den ornitholoog tegenwoordig weer opnieuw worden getroffen en gestreeld door het vliegbeeld en het stemgeluid van oogenschijnlijk wilde ganzen. Nu zijn het echter geen grauwe- maar riet- en (in hoofdzaak) kolganzen. Zij zijn het eigendom van een, aan den grens van een uitgestrekt moeras-terrein wonenden ganzenvanger, een van de weinigen, die, tot 1944, dit bedrijf uitoefenden. De vogels dienen tot lokganzen, doch vliegen vrij rond, zoeken hun voedsel en broeden in de moerassige omgeving. Tegen den vangtijd worden zij opgehokt. Is deze afgeloopen dan herkrijgen zij hunne vrijheid, doch blijven in de omgeving.

's Winters krijgen zij vaak gezelschap van — soms vrij groote — troepen aanverwante en soortgenooten, die, met hen, ook op de voerplaatsen komen, welke de vanger dan voor zijne vogels aanlegt.

's Voorjaars vertrekken die overwinteraars, sommigen wat vroeger, anderen wat later, weer naar hunne broedgebieden. Na den laatsten strengen winter (die van 1941 op '42), treuzelde echter een drietal ganzen, twee kleine riet- en één kolgans, zóólang met de afreis, dat men begon te gelooven, dat ze in 't geheel niet zouden vertrekken. Maar in het laatst van April verdwenen toch de rietganzen. De kolgans bleef echter achter en is, sedert dien, in de streek blijven hangen. Zij (het is een ♀) vliegt, net als de lokganzen, in de omgeving rond en zoekt en vindt daar haar voedsel. De verhouding tot de „tamme” vogels (riet- en kolganzen) is er eene van elkaar wederzijds dulden.

In het laatst van Mei 1943²⁾ begon het wilde ♀ een nest te maken. Er werden toenaderingspogingen geconstateerd tusschen haar en één van de tamme genten. Van welke zijde die uitgingen, kon niet worden vastgesteld

¹⁾ „Naamlijst der in de provincie Friesland, in wilden staat waargenomen vogels”. Leeuwarden 1884. Niet in den handel.

²⁾ In 1942 werden geene pogingen tot nestelen waargenomen. Blijkbaar was de gans te jong.

en heel innig waren de betrekkingen ook niet, want alle ganzen hadden reeds een ♀ en sommige van hen zelfs twee. Het nest werd echter door jongens verstoord.

Dit jaar herhaalde zich de geschiedenis. Op een smal, moerassig strookje land tusschen twee poelen, werd, onder een berkje, een nest gemaakt, dat echter weinig overeenkomst vertoonde met het vrij omvangrijke bouwwerk van de grauwe gans. Het had veel meer van een groot eendennest. Op 29 Mei bevatte het één ei, elken dag kwam er één bij, en den 2den Juni zette de gans zich op 5 eieren tot broeden. Hoewel de kans, dat deze eieren onbevruucht zouden blijken, zéér groot was, werd toch het resultaat met veel belangstelling tegemoet gezien. Helaas, reeds op den eersten dag werd de broedende vogel herhaaldelijk opgejaagd door een hond van een, in de nabijheid werkenden boer, zoodat zij de eieren ten slotte in den steek liet. Toen zij, in den loop van den volgenden dag, nog niet op het nest was teruggekeerd, werden de eieren, uit vrees, dat zij door de talrijke kraaien of kuikendieven zouden worden opgevreten, verzameld.

Tot een „vervolglegsels” is het niet gekomen. Volgens den vanger leggen ook de tamme lokganzen, als zij hare eieren op de een of andere wijze zijn kwijtgeraakt, niet weer opnieuw.

Deze lokganzen, jongen of afstammelingen van wild-gevangen exemplaren, zijn echter al zóódanig gedegenereerd, dat zij reeds op éénjarigen leeftijd geslachtsrijp zijn en eind April (in plaats van ultimo Mei) met broeden beginnen. Twee paartjes hadden al jongen, vóórdát het wilde ♀ haar eerste ei gelegd had.

Het nest bestond uit stukken van riethalmen en biezenstengels, diverse grassen, enkele takjes en wat mos. Het bevatte een tamelijke hoeveelheid bleekgrijs dons, vermengd met voor de soort typische, witte, licht- tot donkergrijze en zwarte veertjes ¹⁾.

De eieren zijn roomkleurig wit, doch gaan, tijdens de bebroeding, heel spoedig bruingele vlekken vertoonen. Zoo geel als Krause („*Oölogia universalis Palaeartica*”) ze afbeeldt, worden ze echter bij lange na niet. De afmetingen en het gewicht (1 van het volle versche ei, 2 van de ledige schaal) bedragen resp.:

	1	2
a. 83.7 × 50.9	119.500	12.170
b. 82.8 × 52.7	128.830	13.770
c. 84.7 × 51.7	127.745	13.830
d. 82.8 × 51.9	121.590	13.220
e. 82.6 × 51.7	130.310	14.100
416.6 × 258.9	627.975	67.090
Gemiddelde van a tot e:		
83.32 × 51.78	125.595	13.418

¹⁾ Het determineren van ganzen-eieren is nog veel lastiger dan van eendeneieren. Het dons van diverse soorten vertoont groote overeenkomst en ook tusschen de veertjes bestaat vaak weinig verschil.

Rey (p. 621) geeft, voor 10 eieren „Durchschnitt: „ 79.10×53.96 ; Max. „ 85.0×59.0 ; Min. 72.3×51.0 und 76.0×50.0 . Das mittlere Gewicht „ist 11.660 und schwankt zwischen 10.500 und 12.300”.

Jourdain („Handbook”, Vol. III, p. 187) zegt: „Average of 34 eggs „(23 by H. Goebel) 78.96×51.8 . Max. 88.5×56.5 and 85.0×57.0 ; „Min. 75.5×52.0 and 81.0×49.4 . Average weight of 20 eggs, 10.980 „grams (12.480 — 9.960 gr. Goebel)”.

Krause („Oölogia universalis Palaearctica”), die alleen max. en min. vermeldt, geeft als afmetingen van een onbekend aantal ex., resp. 82.4×53.4 en 72.3×51.0 en als schaalgewicht 13.470 en 10.500, terwijl Hortling („Ornithologisch Handbok”, p. 521) zegt, dat volgens Lönnberg het gewicht van een, niet nader opgegeven aantal voorwerpen schommelt tusschen 13.300 en 10.750.

De broedduur der lokganzen varieert van 26 tot 28 dagen. Het ♀ bouwt het nest en broedt, doch aan de opvoeding der jongen, die ongeveer 6 weken duurt, nemen beide ouders deel.

Het vraagstuk van het erythrisme

DOOR

W. PH. J. HELLEBREKERS.

Een van de op zuiver oölogisch gebied meest interessante vraagstukken is dat van het „erythrisme”. Feitelijk valt dit verschijnsel in twee problemen uiteen: een positief verschijnsel, nl. het optreden van een roodachtige kleurstof (oörhodeïne) en een negatief: het verdwijnen van blauwachtige en/of groenachtige kleurstoffen (oöcyaan resp. biliprasin). Het oöcyaan is dikwijls in de gehele kalklaag aanwezig, het biliprasin gewoonlijk slechts in de bovenste kalklaag. Een goed voorbeeld van deze laatste kleurstof vindt men in sommige donkergroene kraaieneieren; het oöcyaan bij een zeer groot aantal geslachten o.a. *Sturnus*, *Turdus*, *Oenanthe*, *Ardea* enz.

In British Birds 1913/14 geven Jourdain en Borrer een overzicht met korte beschrijving van de palaearctische soorten, waarbij erythrisme is geconstateerd, te weten: raaf, bonte kraai, roek, ekster, gaai, appelvink, groenvink, kneutje, goudvink, kruisbek, huismusch, ringmusch, grauwe gors, geelgors, (cirlgors?) dwerggors, rietgors, sneeuwgor, kuifleeuwerik, (boomleeuwerik), veldleeuwerik, duinpieper, boompieper, (graspieper?), rotspieper, gele kwikstaart, eng. gele kwikstaart, groote gele kwikstaart, witte kwikstaart, (kleine klauwier?), roodkopklauwier, grauwe klauwier, vliegen-vanger, dwergvliegenvanger, Blyth' kleine karekiet, rietzanger, (tuinfluiter?) zwartkoptuinfluiter, grasmusch, (braamsluiper?), Sardinian Warbler, Subalpine Warbler, Dartford Warbler, goudlijster, kramsvogel, groote lijster, zanglijster, merel, (nachtegaal?), (nachtzwaluw?), koekoek, strandpluvier, goudpluvier, kievit, oeverlooper, boschruter, witgatje, tureluur, groenpootruiter, watersnip, vischdiefje, noordsche stern, kapmeeuw, zilvermeeuw, mantelmeeuw, kleine burgemeester, alk, zeekoet, (groote zeekoet?).

Ook Stuart Baker geeft in zijn boek „The nidification of the Birds